

Samenvatting

Het WODC brengt periodiek de strafrechtelijke recidive, i.e. nieuwe delicten gepleegd in Nederland waar een veroordeling door de rechtbank of een afdoening van het OM op volgt, onder verschillende onderzoeksgroepen in kaart. In deze rapportage staat de ontwikkeling van de recidive van de volgende onderzoeksgroepen centraal. Het gaat allereerst om alle volwassen en jeugdige daders tegen wie in de periode 2008 tot en met 2017 een strafzaak is afgedaan met een geldige afdoening. Onder volwassen daders verstaan we alle daders die volgens het volwassenenstrafrecht zijn veroordeeld en onder jeugdige daders de daders die volgens het jeugdstrafrecht zijn veroordeeld. Daarnaast wordt de recidive beschreven van personen die van 2008 tot en met 2017 zijn vrijgekomen uit een PI of JJI. Voorts wordt de recidive beschreven van daders die in de periode 2012 tot en met 2017 met de reclassering in aanraking kwamen voor het uitvoeren van een werkstraf of die een periode onder toezicht van de reclassering stonden. Nieuw in deze rapportage is dat er ook specifiek gekeken wordt naar volwassen daders die onder meer een financiële sanctie opgelegd hebben gekregen van het OM of de rechter. De volgende onderzoeksvragen staan centraal in dit onderzoek:

- 1 Wat zijn de achtergrondkenmerken van personen die in de periode 2008 tot en met 2017 zijn veroordeeld, zijn vrijgekomen uit een PI of een JJI, een werkstraf bij de reclassering hebben uitgevoerd of onder toezicht van de reclassering hebben gestaan?
- 2 Wat is het recidivebeeld van de verschillende onderzoeksgroepen over de tijd:
 - welk deel kwam binnen twee jaar opnieuw in aanraking met justitie (prevalentie)?
 - wat is het gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten per recidivist per jaar (frequentie)?
 - wat is het gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten per 100 daders per jaar (omvang)?
 - welke typen recidivedelicten werden gepleegd binnen twee jaar (soort recidive)?
- 3 Hoe ontwikkelt de recidive zich over de tijd onder de verschillende dadergroepen gecontroleerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en kenmerken van de geschiedenis?
- 4 Welke financiële sancties werden in 2017 aan volwassen daders opgelegd:
 - welk deel van de daders kreeg te maken met financiële sancties en om welke typen financiële sancties ging het daarbij?
 - met welke straffen werden deze financiële sancties gecombineerd?
- 5 Wat is het recidivebeeld na geldboetes (opgelegd door het OM of de rechter) of de transactie geldsom bij volwassen daders:
 - welk deel kwam opnieuw in aanraking met justitie (prevalentie) en in hoeverre komt dit overeen met de voorspelde recidive op basis van achtergrondkenmerken en kenmerken van de justitiële geschiedenis?
 - hoe ontwikkelt de recidive zich over de tijd gecontroleerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en kenmerken van de justitiële geschiedenis?

Methode

Voor het berekenen van de recidive wordt aangesloten bij de gestandaardiseerde werkwijze van de recidivemonitor van het WODC. Dit houdt in dat gebruik wordt gemaakt van de gegevens uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD). Het gebruik van de OBJD impliceert dat alleen delicten die onder de aandacht komen van het Openbaar Ministerie (OM) met het onderzoek in kaart wordt gebracht. Alle personen in het onderzoek zijn minimaal twee en een half jaar gevolgd, namelijk van eind 2017 tot juli 2020 om de impact van registratie-achterstanden in de OBJD zo klein mogelijk te maken.

Recidive wordt gedefinieerd als het opnieuw plegen van een delict dat leidt tot een veroordeling door de rechter of een afdoening door het OM. Meer specifiek is gekeken naar de tweejarige recidiveprevalentie: het percentage personen van de onderzoeksgroep dat binnen twee jaar een nieuw delict heeft gepleegd dat leidde tot een nieuwe strafzaak. Voor ex-gedetineerden en ex-JJI-pupillen is ook specifiek gekeken naar de tweejarige vrijheidsstrafrecidiveprevalentie. Dit staat voor een nieuw gepleegd delict waarvoor een (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf wordt opgelegd. Naast de recidiveprevalentie hebben we ook gekeken naar de recidivefrequentie en recidiveomvang. Bij deze uitkomstmaten wordt naar alle strafzaken binnen een onderzoeksperiode van vier jaar gekeken. We berekenen vervolgens de frequentie als het gemiddelde aantal strafzaken per recidivist per jaar zonder detentie. De omvang is gedefinieerd als het totale aantal nieuwe strafzaken per 100 personen uit de onderzoeksgroep (dus niet per se recidivisten) per jaar zonder detentie. Aangezien de recidivefrequentie en recidiveomvang zijn berekend over een periode van vier jaar kunnen we de trend in deze uitkomstmaten bekijken tot en met cohort 2015. Voorts gaan we in de huidige studie uitgebreider in op het type recidivedelict van de strafzaken die de onderzoeksgroepen hebben gepleegd binnen twee jaar. Hoewel het mogelijk is dat één strafzaak uit meerdere delicten bestaat, beperken we de analyses tot de zwaarste delictcategorie van een strafzaak.

Voor de interpretatie van de ontwikkelingen van de recidive over de tijd worden ook gecorrigeerde recidivetrends gepresenteerd. Schommelingen in het recidive-niveau kunnen namelijk worden veroorzaakt door verschuivingen in de kenmerken van de onderzoekspopulaties. Met de gecorrigeerde recidivecijfers kan getoond worden hoe de strafrechtelijke recidive zich heeft ontwikkeld los van de veranderingen die zich in achtergrondkenmerken hebben voorgedaan. De gecorrigeerde recidive is berekend voor de algemene recidiveprevalentie, recidivefrequentie en de recidiveomvang. Bij de laatste twee uitkomstmaten is rekening gehouden met periodes die mensen in detentie verbleven.

Het onderdeel over financiële sancties is meer exploratief van aard. Voor het vinden van combinaties van (financiële) sancties wordt een *data mining* algoritme toegepast. Op deze combinaties wordt vervolgens de straffenhierarchie van de recidivemonitor toegepast om te zien welke unieke sanctiecombinaties die in ieder geval een financiële straf bevatten, voorkomen. Van de financiële sancties die na deze ontdebelling het meest voorkomen, wordt door toepassing van een correctiemodel berekend hoe de geobserveerde recidiveprevalentie zich verhoudt tot de verwachte recidiveprevalentie op basis van achtergrondkenmerken. Voorts wordt, net als bij de overige onderzoeksgroepen, met een statistisch model gekeken hoe de gecorrigeerde algemene recidiveprevalentie zich ontwikkeld onder de gevolgde cohorten (2008-2017).

Belangrijkste bevindingen per onderzoeksgroep

Volwassen daders

- Het aantal personen dat is veroordeeld volgens het volwassenenstrafrecht is sterk gedaald van 155.941 in 2008 naar 107.705 in 2017.
- De achtergrondkenmerken van de volwassen daders zijn over de tijd nagenoeg hetzelfde gebleven. Opvallend is dat het aantal opgelegde beleidssepots is gestegen in de onderzochte periode.
- Het recidivebeeld is nauwelijks gewijzigd in de onderzochte periode. Zowel de gecorrigeerde recidiveprevalentie, recidivefrequentie als de recidiveomvang is stabiel gebleven over de tijd.
- De meest voorkomende delictcategorieën van recidivestrafzaken van volwassen daders zijn: vermogen zonder geweld, geweld, verkeer en vernieling, lichte agressie en openbare orde. Het aandeel recidivestrafzaken dat een vermogensdelict zonder geweld betrof, is in de periode 2012-2017 gedaald. Hetzelfde geldt voor het aandeel geweldsdelicten en het aandeel delicten dat valt binnen de categorie vernieling, lichte agressie en openbare orde. Relatief gezien is het aandeel verkeersdelicten juist toegenomen.

Volwassen daders met een financiële sanctie

- Ruim 51.000 volwassen daders kregen in 2017 een sanctie opgelegd waarvan een financiële straf een onderdeel uitmaakte. Dit is 48% van de volwassen daders in 2017.
- De strafbeschikking geldboete is de meest voorkomende financiële sanctie-component in 2017. Ook een (on)voorwaardelijke geldboete opgelegd door de rechter komt regelmatig voor, hetzelfde geldt voor de transactie geldsom via het OM.
- Door de invoering van de wet OM-afdoening in 2008 is de transactie geldsom als zwaarste sanctie in de onderzochte periode zeer sterk afgenomen en de strafbeschikking geldboete zeer sterk toegenomen. Verder is de mate waarin een onvoorwaardelijke geldboete werd opgelegd afgenomen, terwijl de voorwaardelijke geldboete als zwaarste sanctie nagenoeg gelijk is gebleven per 1.000 daders.
- De recidiveprevalentie van de financiële hoofdsanctiegroepen (de zwaarste sanctie betreft een onvoorwaardelijke of voorwaardelijke geldboete opgelegd door de rechter, een strafbeschikking of transactie geldsom via het OM) is sterk aan schommelingen onderhevig in de onderzochte periode. Deze worden grotendeels veroorzaakt door verschuivingen in de achtergrondkenmerken van de daders over de tijd. Desondanks zijn er ook wat betreft de gecorrigeerde recidiveprevalentie veranderingen over de tijd waarneembaar; de recidive na een strafbeschikking of transactie geldsom neemt af over de onderzochte periode en de recidive na een voorwaardelijke geldboete neemt toe vanaf cohort 2012.

Jeugdige daders

- Het aantal personen waarbij een strafzaak is afgedaan via het jeugdstrafrecht is zeer sterk gedaald van 24.654 in 2008 naar 8.918 in 2017.
- De achtergrondkenmerken van de jeugdige daders zijn over de tijd nagenoeg hetzelfde gebleven, met uitzondering van het aantal 18-plussers. Dit is te relateren aan de invoering van het adolescentenstrafrecht in 2014/2015. Verder is het aantal beleidssepots gestegen in de onderzochte periode.

- Het recidivebeeld van jeugdige daders verschilt wat betreft de geobserveerde en gecorrigeerde recidive uitkomsten. De geobserveerde recidive van de onderzochte cohorten schommelt wat meer, met een piek in cohort 2015. Echter, de gecorrigeerde recidiveprevalentie, recidivefrequentie en recidiveomvang zijn stabiel gebleven over de tijd.
- De meest voorkomende delictcategorieën van recidivestrafzaken van jeugdige daders zijn: vermogen zonder geweld, geweld, en vernieling, lichte agressie en openbare orde. Het aandeel strafzaken met een verkeersdelict is licht toegenomen over de tijd.

Ex-gedetineerden

- Het aantal personen dat is vrijgekomen uit een PI is afgenomen van 32.093 in 2008 naar 23.302 in 2017.
- De achtergrondkenmerken van ex-gedetineerden zijn over de tijd nagenoeg hetzelfde gebleven. Wel is het type regime bij uitstroom veranderd; een groter aandeel van de ex-gedetineerden komt vrij uit een gesloten gevangenis.
- Het recidivebeeld is weinig veranderd over de onderzochte periode. De gecorrigeerde recidiveprevalentie en recidivefrequentie zijn ongeveer gelijk gebleven. De gecorrigeerde recidiveomvang laat van cohort 2012 tot cohort 2015 een lichte afname zien. In cohort 2015 ligt de gecorrigeerde recidiveomvang weer iets hoger ten opzichte van de twee jaar daarvoor.
- De meest voorkomende delictcategorieën van recidivestrafzaken van ex-gedetineerden zijn: vermogen zonder geweld, vernieling, lichte agressie en openbare orde, en geweld. Het aandeel recidivestrafzaken dat een geweldsdelict betreft, is in de cohorten 2012-2017 gedaald. Het aandeel verkeersdelicten laat na een daling vanaf cohort 2014 weer een stijging zien.

Ex-JJI-pupillen

- Het aantal jeugdigen dat vrij is gekomen uit een JJI is sterk afgenomen van 2.130 in 2008 naar 1.086 in 2017.
- De achtergrondkenmerken van ex-JJI-pupillen zijn over de tijd nagenoeg hetzelfde gebleven. Wel is het type regime bij uitstroom veranderd en zijn meer uitstromers ouder dan 18 jaar. Deze laatste verandering is waarschijnlijk grotendeels het gevolg van de invoering van het adolescentenstrafrecht.
- De recidive van ex-JJI-pupillen fluctueert enigszins over de tijd. Zowel de gecorrigeerde recidiveprevalentie, recidivefrequentie als recidiveomvang van cohort 2014 en 2015 ligt relatief hoog ten opzichte van voorgaande cohorten. De gecorrigeerde recidiveprevalentie van cohort 2016 en 2017 neemt vervolgens weer af. De recidivefrequentie en recidiveomvang konden maar tot cohort 2015 bekeken worden, dus het is nog niet duidelijk of er bij deze uitkomstmaten ook sprake is van een tijdelijke stijging van de recidive.
- De meest voorkomende delictcategorieën van recidivestrafzaken van ex-JJI-pupillen zijn: vermogen zonder geweld, geweld, vernieling, lichte agressie en openbare orde en vermogen met geweld. Het aandeel van de verschillende delictcategorieën verschilt niet veel tussen de onderzochte cohorten.

Ex-werkgestraften

- Het aantal personen dat een werkstraf heeft uitgevoerd, blijft nagenoeg gelijk met 26.176 personen in 2012 en 25.900 in 2017.

- De achtergrondkenmerken van de ex-werkgestraften zijn over de tijd nagenoeg hetzelfde gebleven.
- Het recidivebeeld is nauwelijks gewijzigd sinds cohort 2012. Zowel de gecorrigeerde recidiveprevalentie, recidivefrequentie als de recidiveomvang is stabiel gebleven over de tijd.
- De meest voorkomende delictcategorieën van recidivestrafzaken van ex-werkgestraften zijn: vermogen zonder geweld, verkeer, en geweld. Het aandeel recidivestrafzaken dat een vermogensdelict zonder geweld betreft, is in de periode 2012-2017 gedaald, terwijl relatief gezien het aandeel verkeersdelicten is toegenomen.

Ex-ondertoezichtgestelden

- Het aantal personen waarvan het toezicht is beëindigd, is vrijwel gelijk gebleven in de onderzochte periode, in 2012 is bij 9.657 personen een toezicht beëindigd en in 2017 bij 10.195 personen.
- De achtergrondkenmerken van de ex-ondertoezichtgestelden zijn over de tijd nagenoeg hetzelfde gebleven.
- Het recidivebeeld is niet veel gewijzigd in de onderzochte periode. Zowel de gecorrigeerde recidiveprevalentie, recidivefrequentie als de recidiveomvang is stabiel gebleven over de tijd.
- De meest voorkomende delictcategorieën van recidivestrafzaken van ex-ondertoezichtgestelden zijn: vermogen zonder geweld, geweld, en verkeer. Het aandeel verkeersdelicten is licht toegenomen over de tijd.

Beperkingen

Een eerste beperking van dit onderzoek is dat alleen criminaliteit die onder de aandacht komt van het OM en leidt tot een veroordeling in een strafzaak in het onderzoek wordt meegenomen. Lang niet alle criminaliteit komt ter kennis van de politie. Bovendien leiden niet alle delicten die wel bij de politie bekend zijn tot een strafzaak. Een tweede beperking is dat registratiedata, zoals de OBJD, fouten kan bevatten. In het huidige onderzoek lijken bepaalde sanctieonderdelen niet in de OBJD te zijn opgenomen. Als gevolg hiervan is er waarschijnlijk sprake van een onderschatting van het aantal financiële sancties en combinaties met andere sancties die opgelegd zijn aan volwassen daders. Ten derde is een beperking dat we geen rekening konden houden met *alle* gebeurtenissen (zoals verblijf in een residentiele instelling of verhuizing naar het buitenland) die de *at risk* periode (de periode waarin personen in de gelegenheid zijn om te recidiveren) beïnvloeden. De gepresenteerde cijfers geven hierdoor een minder goed beeld van de kans dat een individu uit een bepaalde onderzoeksgroep recidiveert omdat er ook recidive wordt gemeten van personen die niet of nauwelijks in de gelegenheid waren om een recidivedelict te plegen in Nederland. Ten slotte zijn er nog beperkingen die betrekking hebben op het berekenen van de gecorrigeerde recidivecijfers. Hoewel we in deze studie gecorrigeerd hebben voor verschillende achtergrondkenmerken waarvan bekend is dat ze in het algemeen sterke voorspellers zijn van recidive (zoals geslacht, geboorteland, leeftijd en strafrechtelijke carrière) kunnen er ook andere factoren zijn die invloed hebben op recidive maar waarvoor niet gecorrigeerd is. Een voorbeeld hiervan zijn macrofactoren zoals het ophelderingspercentage of de aangiftebereidheid.

Toekomstig onderzoek

Het huidige onderzoek behelst de meest recente meting van de tweejaarlijkse recidivemetingen onder een aantal vaste dadergroepen. Het doel van de tweejaarlijkse herhaalmetingen, en dus van deze studie, is om periodiek inzicht te geven in de ontwikkeling van recidive van diverse dadergroepen. Met het huidige onderzoek kunnen *geen* uitspraken gedaan worden over de effectiviteit van verschillende sancties, noch kan de hoogte van de recidive tussen de onderzoeksgroepen worden vergeleken. Dit komt ten eerste door de overlap tussen de onderzoeksgroepen; een persoon in de onderzoeksgroep ex-werkgestraften kan bijvoorbeeld naast een werkstraf een vrijheidsstraf opgelegd hebben gekregen en daarom ook onderdeel uitmaken van de onderzoeksgroep ex-gedetineerden. Een tweede reden is dat de onderzoeksgroepen wat betreft achtergrondkenmerken sterk uiteenlopen en de achtergrondkenmerken weer van invloed zijn op de kans om te recidiveren.

Op basis van de huidige studie is het bovendien lastig om de recidivetrends te duiden. Het is niet bekend waarom de recidivetrends van de diverse onderzoeksgroepen de afgelopen jaren overwegend stabiel zijn gebleven. Liggen hieraan bijvoorbeeld registratie-effecten, het sociaaleconomische klimaat of bepaalde beleidsmaatregelen ten grondslag? Uit eerder onderzoek is gebleken dat dit lastig te onderzoeken is. Een manier om meer zicht te kunnen krijgen op de duiding van een recidivetrend is door te kijken in hoeverre een waargenomen trend zichtbaar is in de gehele onderzoeksgroep of dat juist een bepaald gedeelte van de onderzoeksgroep afwijkt. Dergelijk onderzoek kan leiden tot aanwijzingen over mogelijke verklaringen van de gevonden recidivetrends.

Hoewel het verklaren van (landelijke) recidivetrends van de diverse onderzoeksgroepen ook in toekomstig onderzoek erg lastig kan blijken, is het wellicht wel mogelijk om met ander type onderzoek (meer) inzicht te verkrijgen in de effecten van de sancties waarmee de onderzoeksgroepen te maken krijgen. Meer inzicht in de effectiviteit van sancties is van belang omdat dit belangrijke informatie kan opleveren voor beleidsmakers, uitvoeringsorganisaties, het OM en rechters. We bevelen daarom aan om, naast het periodiek monitoren van de mate waarin diverse onderzoeksgroepen recidiveren, toekomstig onderzoek (meer) te richten op de effectiviteit van straffen, maatregelen en justitiële interventies. Bijvoorbeeld door in onderzoek de effecten van alternatieve sancties met elkaar te vergelijken. Dit kan dan replicatieonderzoek betreffen van sancties waar al eerder de effectiviteit bekeken is of juist onderzoek naar sancties waar eerder nog nauwelijks onderzoek naar gedaan is, zoals financiële sancties. Onderzoek naar de effectiviteit van straffen en maatregelen hoeft zich echter niet alleen te richten op het vergelijken van alternatieve sancties maar kan ook betrekking hebben op de invulling van een sanctie. Met dergelijk onderzoek zou achterhaald kunnen worden of er aanwijzingen zijn dat een bepaalde invulling van justitieel ingrijpen meer of minder effectief lijkt. Daarnaast is het relevant om te bekijken of het effect van een sanctie varieert over bepaalde groepen daders. Het is bijvoorbeeld de vraag of een bepaalde sanctie of maatregel even effectief is voor daders met verschillende soorten achtergrondkenmerken (bijvoorbeeld sekse, leeftijd, type delict). Aangezien de OBJD demografische gegevens én longitudinale informatie bevat over het strafrechtelijk verleden (zowel wat betreft eerdere veroordelingen als wat betreft eerder opgelegde straffen) kunnen diverse subgroepen in onderzoek naar de effectiviteit van sancties worden onderscheiden. Tot slot bevelen we aan om in onderzoek naar de

effectiviteit van straffen en maatregelen niet (per se) alleen nieuwe strafzaken als uitkomstmaat te betrekken. Toekomstig onderzoek zou in grotere mate ook andere uitkomstmaten kunnen betrekken zoals politierecidive, veranderingen in de hoeveelheid recidivedelicten, het proces van stoppen met criminaliteit (*desistance*), arbeidsparticipatie, et cetera. Op deze manier kan beter worden aangesloten bij de kenmerken van een onderzoeksgroep, het is voor een dadergroep die zeer frequent delicten pleegt bijvoorbeeld interessant om over een langere periode te kijken naar de af- of toename van het aantal gepleegde delicten. Tevens kan er door meer uitkomstmaten dan alleen recidive in het onderzoek te betrekken meer inzicht gecreëerd worden in de directe uitkomsten van een straf (is men bijvoorbeeld met de ene sanctie beter in staat om werk te behouden dan met de andere sanctie). Daarnaast kunnen aanvullende uitkomstmaten wellicht ook inzicht geven in onbedoelde consequenties van een straf (leidt een bepaalde sanctie bijvoorbeeld tot een verhoogde kans op een verblijf in detentie).

Tot slot

In de huidige studie is de recidive van volwassen daders, jeugdige daders, ex-gedetineerden, ex-JJI-pupillen, ex-werkgestraften en ex-ondertoezichtgestelden in kaart gebracht. De uitstroomcohorten 2008 tot en met 2017 stonden centraal in dit onderzoek en wat betreft recidive is gekeken naar delicten gepleegd tot juli 2020. Over het algemeen kan gezegd worden dat de mate van recidive in de onderzochte periode weinig veranderd is. Bij de volwassen onderzoeksgroepen (volwassen daders, ex-gedetineerden, ex-werkgestraften en ex-ondertoezichtgestelden) is geen duidelijke daling of stijging van de recidive over de tijd waarneembaar. De geobserveerde recidive van jeugdige daders en de ex-JJI-pupillen laat een kleine piek zien in de cohorten 2014 en 2015. De tweejarige recidiveprevalentie van de cohorten 2016 en 2017 ligt weer ongeveer op hetzelfde niveau als de recidiveprevalentie van de cohorten voor 2014. Bij de volgende herhaalmeting van de recidive onder de verschillende onderzoeksgroepen zullen we zien hoe de trends zich verder ontwikkelen.